

Eesti regionaalse majanduse tulevik

STSENAARIUMID AASTANI 2035

Uurimissuuna kokkuvõte

ARENGUSEIRE KESKUS

2019

Sisukord

Lk 4 – Uurimissuuna kokkuvõte

Lk 6 – Ruumilise arengu trendid Eestis ja mujal

Lk 10 – Millised tehnoloogilised uuendused mõjutavad Eesti piirkondade tulevikku?

Lk 12 – Millised sotsiaalsed ja kliimaga seonduvad trendid mõjutavad Eesti piirkondade tulevikku?

Lk 14 – Regionaalse majanduse stsenaariumid

Lk 16 – Stsenaarium „Suur-Tallinn“

Lk 20 – Stsenaarium „Kasvukeskuste Eesti“

Lk 24 – Stsenaarium „Ökokapitalistlik Eesti“

Lk 28 – Stsenaarium „Ökokogukondade Eesti“

Lk 32 – Stsenaariumide võrdlus

Täname

Eksperdikogu: Garri Raagmaa, Erik Terk, Kaire Luht, Veiko Sepp, Sulev Alajõe, Rivo Noorkõiv, Joel Peetersoo, Kadri Kuusk, Aet Annist, Eedi Sepp, Katre Kirt, Tea Treufeldt, Kaarel Lehtsalu, Anneli Hansen, Lauri Sokk, Nele Rogenbaum

Juhtkomisjoni: Aivar Kokk, Arto Aas, Heido Vitsur, Heiki Hepner, Indrek Saar, Katri Raik, Katrin Pihor, Kaupo Reede, Kristina Kallas, Lauri Läänemets, Marko Gorban, Merry Aart, Priidu Ristkok, Priit Sibul, Toomas Vitsut, Triin Reisner, Vladimir Svet

Loe ka teisi uurimissuuna raames ilmunud töid:

- › Arenguseire Keskus: „Eesti regionaalse majanduse stsenaariumid 2035“
- › Veiko Sepp: „Eesti regioonide majandusarengut mõjutavate uuenduste ja trendide analüüs“
- › Kadri Kuusk: „Regionaalse majanduskasvu teooriate ja tulutasemete ühtlustumist suunavate tegurite ülevaade“
- › Veiko Sepp: „Riiklike ja maakondlike arengustrateegiade võrdlevanalüüs“
- › Irina Martyanova: „Eesti piirkondlike ettevõtlus-võrgustike analüüs käibemaksutehingute andmetel“ (inglise keeles)

Uurimissuuna koduleht:

www.riigikogu.ee/arenguseire/regionaalse-majanduse-arengud

Eessõna

Hea elu Eesti eri piirkondades ei ole mõeldav ilma tugeva kohaliku majanduseta. Või on? Milliseks võib kujuneda regionaalne majandus Eesti eri piirkondades aastaks 2035? Kuidas kujundada tarka, erinevate võimalike arengustsenaariumidega arvestavat regionaalpoliitikat?

Eesti regionaalse majanduse stsenaariumid visandavad alternatiivsed arengurajad ja toovad meie pilgu ette tulevikumaailma – kuidas võiks majandustegevus ja selle paiknemine Eestis eri tegurite koosmõjul 2035. aastal välja näha. Me peame olema valmis kohanduma raskelt ennustatavate globaalsete arengutega, et kujunevast keskkonnast ja uutest tehnoloogiatest maksimaalselt kasu saada. Stsenaariumid aitavad otsustajad, aga ka ettevõtjad ja elanikkonda muutusteks ette valmistada.

Automatiseerimine ja tehisintellekt, hajutatud väikesemahuline energiatootmine, kasvavad keskkonnanõuded ja muutuvad tarbijaelistused, linnastumine ja vastulinnastumine, uute maavarade hinda minek ja teiste tähtsuse vähenemine – seda nimekirja võiks pikalt jätkata. Mõne sedalaadi arenguteguri tõenäolise mõju kohta oskame juba midagi kindlat väita, mõne puhul oleme teelahkmel ning pole selge, millises suunas areng kulgeb. Käesolevate stsenaariumide loomisel oleme lähtunud Eesti regionaalselt majandust tõenäoliselt kõige enam mõjutavatest uuendustest ja trendidest. Tuleb silmas pidada, et stsenaariumides on võtmetegurite

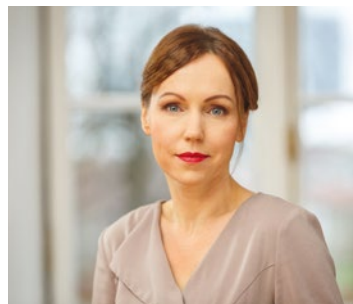
mõjul toimivaid arenguid taotluslikult võimendatud, eesmärgiga tuua võimalikult selgepiiriliselt välja erinevad arengurajad. Stsenaariumide kirjeldamisel selgitame poliitilisi valikuid, mis võivad eri tegurite mõju võimendada ja arengut ühe või teise stsenaariumi suunas juhtida.

Loodan, et leiate nende kaante vahelt nii kasulikku infot kui ka põnevat ja kujutlusvõimet ergutavat lugemist.

Head tutvumist!

Tea Danilov

Arenguseire Keskuse juhataja

Uurimissuuna kokkuvõte

Harjumaa kasvab üha. Piirkondlikud kasvukeskused ei ole loodetud määral tuult tiibadesse saanud. Kuid tehnoloogiline areng ja kasvav keskkonnameelsus võivad anda piirkondlikule ettevõtlusele uue võimaluse.

Eesti regionaalpoliitikas on eesmärgiks seatud piirkondade eripäral põhineva potentsiaali rakendamine. See pole seni siiski suutnud väärata majandustegevuse järjest suuremat koondumist suurlinnaregioonidesse.

Sellises olukorras kerkib kaks põhimõttelist valikut:

- › Leppida ruumiliselt väga kontsentreeritud majandusmodeliga ning leevendada Suur-Tallinna stsenaariumiga kaasnevaid negatiivseid külgi nagu süvenev segregatsioon ja halvenev elukeskkond pealinnas ning võimaluste puudus ja heitumus maapiirkondades.
- › Ajada senisest märkimisväärselt jõulisemat regionaalpoliitikat jõudmaks kasvukeskuste stsenaariumi. See hõlmaks piirkondlike kasvusektorite arendamist mitte üksnes regionaalpoliitika, vaid erinevate poliitikate kaudu. Väga tähtis on kiire internet, tark elektrivõrk ja hea transpordiühendus lähima keskusega.

Kliimapoliitilised järeldused

Rohelisele majandusmodelile üleminekuks tuleb hinnata praeguste põhisektorite ja maakonna arengustrateegiates soovitud spetsialiseerumise ökoloogilist jalajälge, otsides võimalusi kohaneda karmimate keskkonnapiirangute ja muutuva nõudlusega. Uue energia- ja transporditaristu ülesehitamine on kulukas ning aeganõudev, mistõttu tuleb otsused teha juba praegu.

Mis toetab ruumiliselt koondunud majandusmodelit?

- › Mastaabisääst – tõhusaks toimimiseks on erinevates valdkondades (tööstus, teenindus, avalikud teenused) vajalik piisav tegevusmaht.
- › Innovatsiooniks vajaminev mitmekesisus on suurem linnades.
- › Jõuline regionaalpoliitika käib rahaliselt üle jõu.

Mis toetab ruumiliselt hajutatud majandusmodelit?

- › Kohalike loodusressursside (haritav maa, puit, meri, kaunid paigad) optimaalne kasutamine.
- › Elanikkonna sissetulek jaotub ühtlasemalt.
- › Säilib kultuuriline ja ökoloogiline mitmekesisus.
- › Tugevam vastuseis kriisidele.

Missugused poliitilised valikud mõjutavad regionaalse majanduse väljavaateid?

Regionaalpoliitika fookus: eraldiseisev vs. teistesse poliitikavaldkondadesse lülitatud.

Valitsemise tüüp: tsentraliseeritud vs. suurem piirkondlik autonoomia.

Transpordipoliitika: kiired ühendused pealinnaga vs. piirkondadesisene hea aegruumiline ühendatus.

Hariduspoliitika: ülikoolide ühendamine ja regionaalsete kolledžite kaotamine vs. piirkondlikud teadus- ja arendusüksused ning (tehnoloogia)õppekavad.

Ettevõtluspoliitika: ühetaoline lähenemine vs. piirkondlikult erinevad tingimused toetusmeetmetes.

Regionaalne taristu: juhitud kahanemine vs. ühtlase baastaristu tagamine.

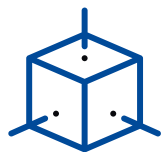
Energiapoliitika: tsentraliseeritud energiatootmine vs. hajutatud lahenduste eelisarendamine.

Euroopa struktuuritoetuste jaotus: eelise andmine pealinnavälistele regioonidele vs. ühetaoline lähenemine.

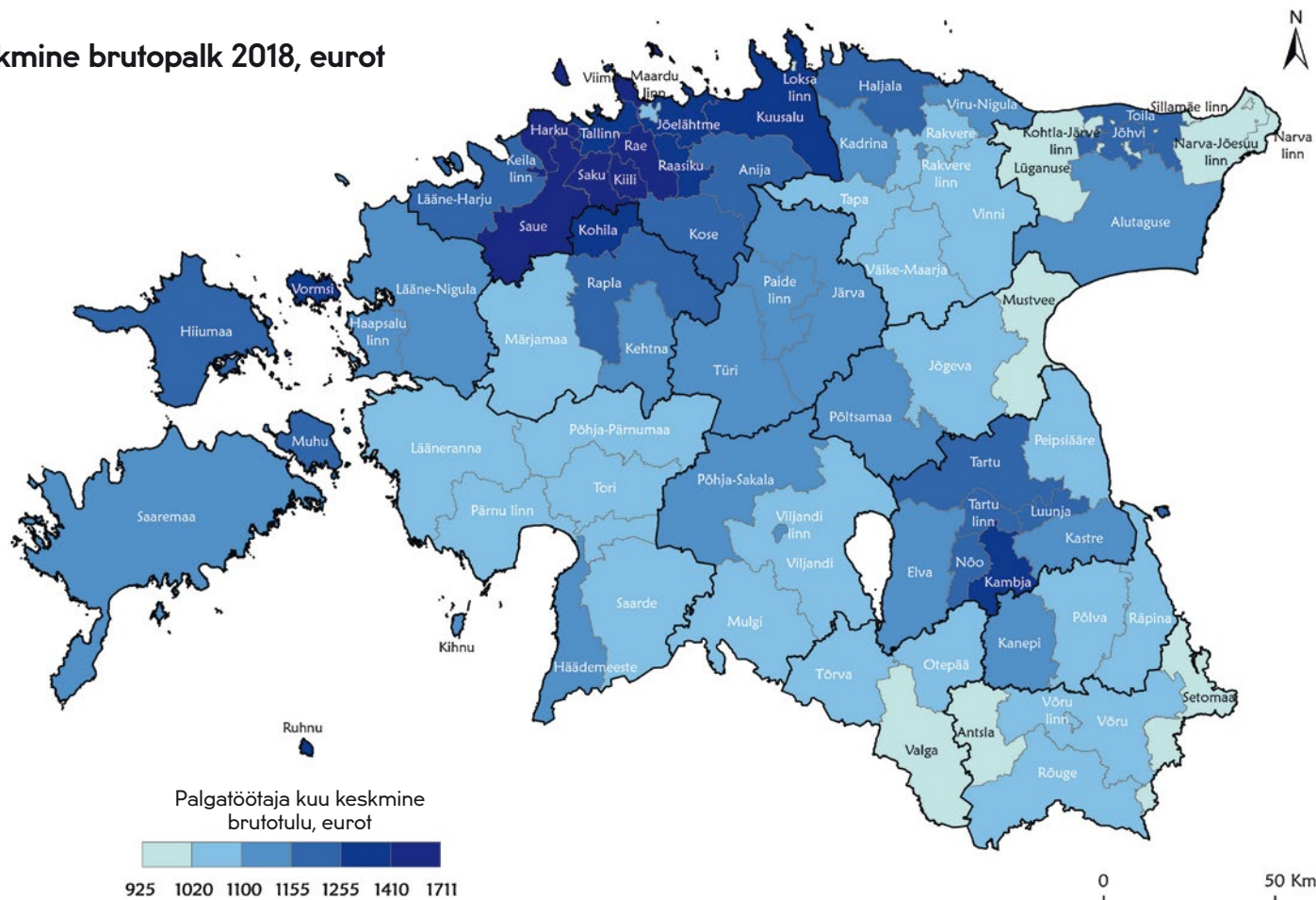

Maavarade väärindamist puudutav: maavarade (fosforiit ja muud väärismetallid) uurimine ja ammutamine vs. loobutakse sellega aktiivselt tegelemast.

Ruumilise arengu suundumused Eestis ja mujal

Keskmine brutopalk 2018, eurot

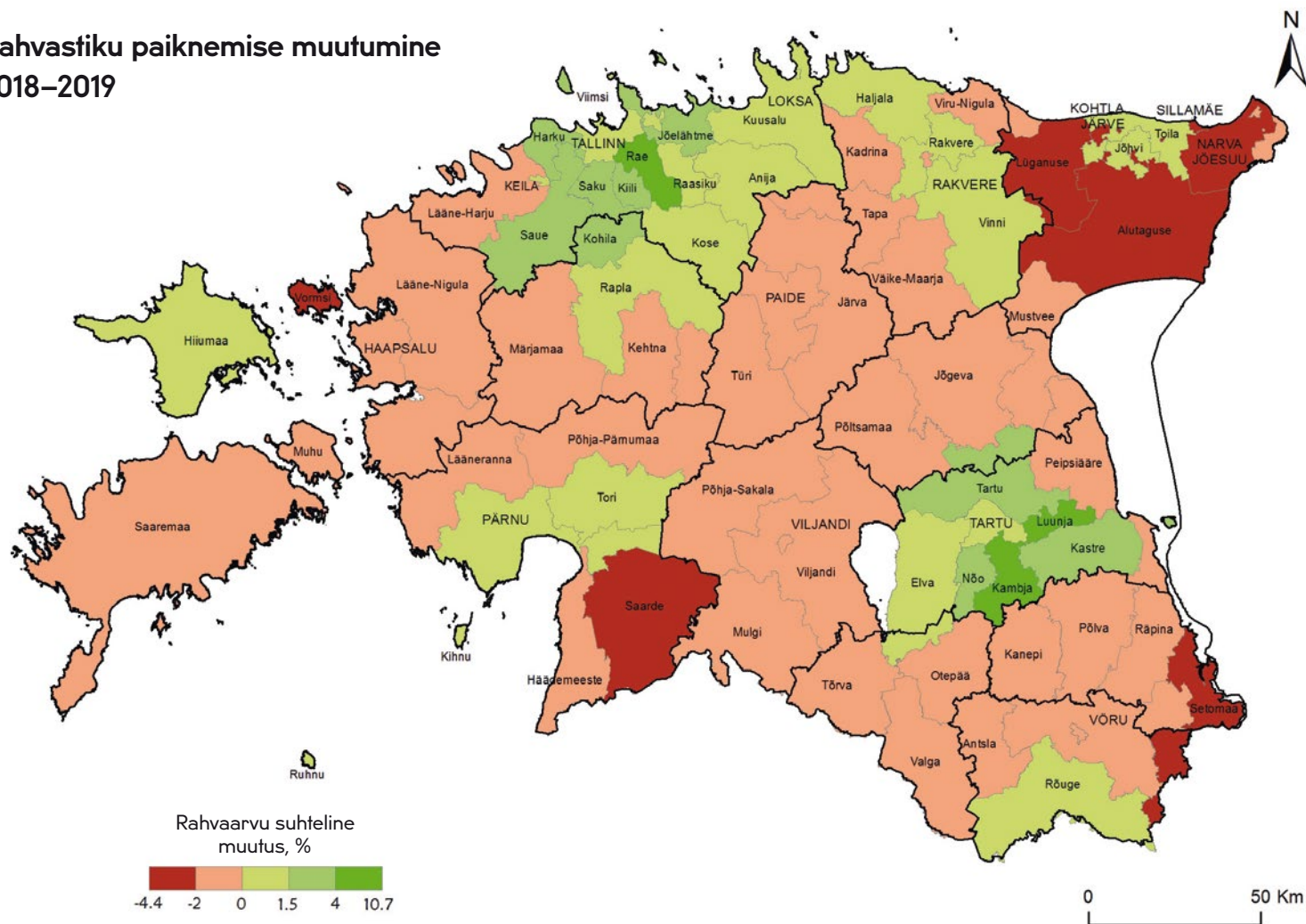
Kõrget palka teenitakse kahes keskus.

Allikas: Eesti Statistikaamet

Sama kahekeskuse mustrit järgib ka rahvastiku paiknemine.

Rahvastiku paiknemise muutumine
2018–2019

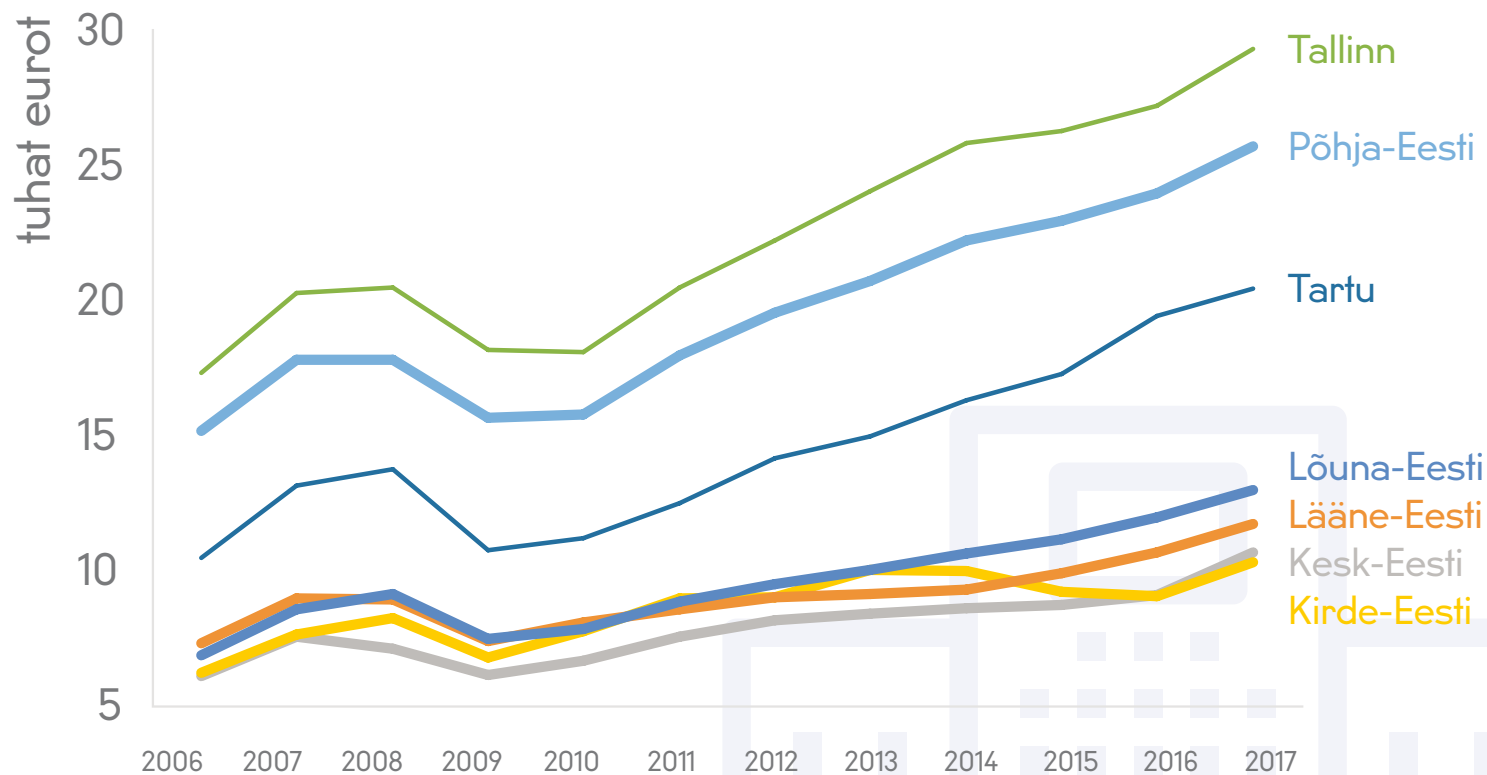

Allikas: Eesti Statistikaamet

Regioonide erinevus on ajas kasvanud.

Regionaalne SKP elaniku kohta Eesti NUTS3 regioonides (tuhat eurot)

Allikas: Eesti Statistikaamet

NUTS3 – Euroopa Liidus ühine piirkondlike üksuste statistiline klassifikaator

Regioonidevahelised erinevused on osutunud püsivaks ka teistes riikides.

Põhjused

- › Senine tehnoloogiline areng, üleilmastumine ja kaubanduspiirangute kaotamine on soosinud ettevõtluse ja oskuste koondumist.
- › Inimeste liikumisvalmidus ja -võimekus on üle hinnatud: kes on saanud, on kolinud, kes mitte, sel puuduvad vajalikud oskused või on selleks muud põhjused.
- › Transpordiühenduste parandamine on soosinud pigem suuri keskusi ja muutnud kaugemal asuvad piirkonnad tagamaaks, mitte iseseisvateks majanduspiirkondadeks.
- › Iga regiooni arenguperspektiiv on erinev, mistõttu ei ole üksnes ühetaolisi abinõusid kasutatav regionaalpoliitika alati parim lahendus.

Tulemused

- › Paljud ääremaad ja stagneeruvad tööstuspiirkonnad pole suutnud leida endale kohta „uues majanduses“ – töökohti on üha vähem, valik ahtam ja oskused ei vasta nõuetele. Inimesed tunnevad, et muutused majanduses on neid alt vedanud.
- › Liberaalse majandusmudeli järgi pidanuks regionaalsed erisused olema ajutised ja kaduma turujõudude mõjul. Praegune kogemus viitab, et erisused võivad olla vägagi püsivad.
- › Pärast ajude väljavoolu regioonist asuvad allesjäänud „koha kaitsele“ ehk tekib vaenulikkus uusettevõtluse või piirkonda saabuvate sisserändajate suhtes.

Millised tehnoloogilised uuendused mõjutavad Eesti piirkondade tulevikku?

OLULISIMAD TEHNOOLOOGILISED UUENDUSED REGIONAALSE MAJANDUSE VÖTMES ON SEOTUD INFO- JA ENERGIATEHNOLOOGIAGA

Tööstuse automatiseerimine ja robotiseerimine leevendab tööjõupuudust, aga süvendab sissetulekute ebavõrdsust

Mõju sõltub tehnoloogiate arengukiirusest ja tasuvusest. Automatiseerimisega kaasneb tööjõunõudluse vähenemine madalama kvalifikatsiooniga töötajate osas, teisalt suurenevad allesjäänud töötajate kvalifikatsiooninõuded. Automatiseerimine avab uusi võimalusi, et säilitada keskustest kaugemal paiknevates asulates väikese tegevusmahuga tööstustootmine.

Asjade/kõige internet (IoT/IoE) ühendab seadmed ja kogukonnad

IoT/IoE kasutusvaldkonnad hõlmavad nii inimeste igapäevaelu, äriprotsesse

ja tööstustootmist kui ka valitsemispraktikaid. Nii majanduse kui ka teenuste kättesaadavuse osas saaksid IoE tehnoloogiatest suurimat võimalikku kasu hõreasustusega alad, kuid tehnoloogia juurutamisel on eeliseisus regioonid, mis on kultuuriliselt avatumad ja kus domineerivad nooremad vanuserühmad.

3D-printimine (*additive manufacturing*) toetab detsentraliseerimist, aga on esialgu kallis ja erioskusi nõudev

Tehnoloogia muutumine odavamaks ja tavapärasemaks toetab üleminekut suuremastaabiliselt tootmiselt detsentraliseeritud tööstustootmisele, sest väheneb vajadus erinevate seadmete ja nende ümberkalibreerimise järele. Vähenevad TA&I (teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni) mahuka tootearenduse stardikulud.

Isejuhtivad sõidukid võivad pakkuda leevendust hõreasustuse peamisele probleemile – suurtele aegruumilistele vahemaadele

Eduka rakendumise korral suureneb pendelrände mugavus ja kasvab areaal. See tõstab maapiirkondade atraktiivsust elukohana, kuid võib soosida ka ääre- ja valglinnastumise protsesse ning seega suuremate linnastute kasvu. Niisuguse arengu oluline tagajärg on ka kulude kokkuhoid transpordis, sh kaubaveos. Sellega kaasneb aga töökohtade märgatav vähenemine transpordisektoris.

Hajutatud tootmisega nutikad energiasüsteemid soodustavad taastuenergia levikut

Nutikas võrk võimaldab vastu võtta ja mõõta sisendit, mis tuleb paljudest hajutatud väikesemastaabilistest energiatootmise üksustest, andes parema turupositsiooni muutuva pakumise taastuenergia allikatele (tuul, päike). Rakendusvõimalused sõltuvad energia salvestussüsteemide arengust. Hajutatud energiatootmise eduka kasutuselevõtu korral suureneb energiajulgeolek, tekib uusi võimalusi taastuvate loodusressursside ekspluateerimiseks ning suureneb omanikutulu ja hõive ka hajaasustustes.

Loe lähemalt: Veiko Sepp, 2019, Eesti regioonide majandusarengut mõjutavate uuenduste ja trendide analüüs, Arenguseire Keskus

A wide-angle photograph of a vast solar farm. Rows of photovoltaic panels stretch across the landscape towards a horizon where the sun is setting. The sky is a mix of orange, yellow, and blue, with some clouds catching the low light. The panels in the foreground are dark blue with visible silver grid lines.

Uuenduslike lahenduste kasutuselevõtt on kiirem ja realistlikum jõukamates, suurema tegevusmahu ja arendusvõimekusega regionides, samas kui nende uuenduste potentsiaalne positiivne mõju on kõige märgatavam hõreasustusega perifeersetes piirkondades.

Millised sotsiaalsed ja kliimaga seonduvad trendid mõjutavad Eesti piirkondade tulevikku?

RAHVASTIK JA ÜHISKOND

- › Eesti rahvastik väheneb ja vananeb.
- › Tööelise elanikkonna osakaal langeb, kuid hilisemas eas jäädakse tööturule pikemalt.
- › Kasvab tööga seotud mobiilsus.

TERVIS JA TÖÖELU

- › Uued töövormid võimaldavad töötada asukohast sõltumatult.
- › Inimeste elustiil muutub terviseteadlikumaks.
- › Koos vanemaealiste osakaalu kasvuga tekivad uued teenused.

KESKKOND JA KLIIMA

- › Soojem kliima vähendab küttekulusid ja suurendab põllumajanduse konkurentsivõimet.
- › Ekstreemsed ilmastikunähtused ohustavad inimeste turvatunnet.
- › Kliimamuutuste kaudne mõju avaldub väiksema keskkonnajalajäljega toodete eelistamises maailmaturul. Suureneb sisserändesurve, kui mitmed piirkonnad maailmas muutuvad elamiskõlbmatuks.

Loe lähemalt: Veiko Sepp, 2019, Eesti regioonide majandusarengut mõjutavate uuenduste ja trendide analüüs, Arenguseire Keskus

A photograph of a dense forest with tall, thin trees and a thick carpet of green moss on the ground. A small stream flows through the center of the forest. A person wearing a dark coat and a hat stands on the mossy ground near the stream. The scene is dimly lit, suggesting a forest interior.

Ühiskondlikud protsessid on siiani maapiirkondade
tulevikuperspektiive halvendanud, kuid kasvav keskkonnameelsus
koos muutustega elustiilis ja töövormides võib maapiirkondade
pakutava elukeskkonna atraktiivsust tõsta.

Regionaalse majanduse stsenaariumid

Milliseks kujuneb Eesti majanduse ruumiline paiknemine aastal 2035?

Regionaalse majanduse stsenaariumid 2035

Eesti regionaalse majanduse stsenaariumid visandavad alternatiivsed tulevikumaailmad; siit nähtub, mil viisil võiks 2035. aastal majandustegevus ja selle paiknemine Eestis eri tegurite koosmõjul välja näha. Stsenaariumides on võtmetegurite mõjul toimuvaid arenguid taotluslikult võimendatud, et erinevad arengurajad võimalikult selgepiiriliselt välja tuua. Mitmevariantne tulevikukäsitus võimaldab meil paremini mõista, milline võiks olla eri olukordadesse sobiv poliitikavalikute komplekt – regionaalpoliitilised väljakutsed eeldavad väga erinevate poliitikavaldkondade panust.

Neli stsenaariumi

1) SUUR-TALLINN

Suurtesse keskustesse koonduv (majandus) areng senise elulaadi ja majandusmodeli aeglase muutumise tingimustes.

3) ÕKOKAPITALISTLIK EESTI

Looduskeskkonna taluvusvõimet arvestav, kuid kontsentreeritud tootmisega ekspordikeskne arengumudel.

2) KASVUKESKUSTE EESTI

Spetsialiseerunud piirkondlike keskuste põhine arengumudel aeglase ökoloogilise kohanemise tingimustes.

4) ÕKOKOGUKONDADE EESTI

Ökoloogilisema ja sotsiaalsema elulaadiga senisest lokaalsem ja hajutatum majandus.

Loe lähemalt: Uku Varblane, 2019, Eesti regionaalse majanduse stsenaariumid 2035, Arenguseire Keskus

Stsenaariumide üheks põhiteljeks on säästva arenguga seotud majandusmodeli ja elulaadi muutus – kas domineerib pragmaatiline lähenemine või toimub ökoloogiline murrang. Teiseks põhiteljeks on tehnoloogilise arengu mõju majandusele – kas see suurendab konsentreerumist või toetab hajutatud majandustegevust.

SÄÄSTLIKKUSE KÄSITLUS

PRAGMAATILINE SÄÄSTLIKKUS MAJANDUSES JA ELULAADIS

- › Majanduskasvule orienteeritud.
- › Majanduse muutumine säästlikumaks reeglitest ja nõuetest kinnipidamise kaudu pigem aeglasel tempos.
- › Kaupade tarbimise maht oluliselt ei muutu.
- › Domineerib nõudlus ühetaolise masstoodangu järel.
- › Järk-järguline üleminek säästlikumale tootmisele.
- › Materialistlikud väärtused domineerivad, tarbimisvõime on staatuse sümbol.

ÖKOLOOGILINE MURRANG MAJANDUSES JA ELULAADIS

- › Jätkusuutlikkusele orienteeritud.
- › Majanduse kohanemine läbi nõudluse muutuse; lisanduvad väga ranged keskkonnanormid.
- › Kaupade tarbimine väheneb; nõudlus personaalsema ja väiksema ökoloogilise jalajäljega kaupade ja teenuste järele.
- › Ringmajanduse ja jagamismajanduse mudelid.
- › Teenusmajanduse osakaal kasvab, tootmise osakaal väheneb
- › Kestlikud väärtused ja eluviis kui norm.

TEHNOLOOGILISE ARENGU TÜÜP

KONTSENTREERUMIST SUURENDAV TEHNOLOOGILINE ARENG

- › Uue tehnoloogia hind langeb aeglaselt.
- › Uute lahenduste kohandamine väikesele mastaabile on aeganõudev ja kulukas.
- › Uue tehnoloogia rakendamine vajab spetsiifilisi oskusi.
- › Transpordikoridoride lähedust nõudvad tehnoloogiad.
- › Ülikiire võrguühenduse rajamine ja levik ei ole jõukohane.

HAJUTATUST SUURENDAV TEHNOLOOGILINE ARENG

- › Tehisintellekt ja digitehnoloogia areneb kiiresti, samuti uued energiatehnoloogilised lahendused, mis kasutavad bioressurssi (tuul, päike, maapõu, vesi).
- › Uue tehnoloogia hind langeb kiiresti.
- › Digilahenduste kasutuselevõtt muutub lihtsamaks ja vähem spetsiifilisi oskusi nõudvaks.
- › Kaugtöö rakendamine laieneb oluliselt.

Stsenaarium „Suur-Tallinn“

SUUR-TALLINN EHK EDUKESKNE EESTI

Märksõnad: pealinnaregiooni kasv, tehnoloogia- ja teadmistepõhise majanduse koondumine, rahvusvahelisus, tarbimine kui hea elu tunnus, mugavusteenused, maapiirkondade tühjenemine, ühiskondlik polariseerumine.

Hea elukvaliteedi ja staatuse tunnuseks on tarbimine, sh kasvab nõudlus mugavusteenuste ja meelelahutuse järele. Eluolu iseloomustavad märksõnad on 'keeruline', 'kompleksne', 'kiire', 'närviline', 'rahvusvaheline'.

Ootustega on kõige paremini kooskõlas pealinnaregiooni pakutav eluviis, mistõttu jätkub inimeste ja ressursside koondumine Tallinna linnaregiooni, vähemal määral ka Tartu ja Pärnu ümbrusse. Koondumist

tõukab tagant see, et uusimad tehnoloogiad, mille rakendamine on jätkuvalt kallis ja erioskusi nõudev, võetakse esmalt kasutusele suurtes keskustes. Nende kohaldamine väiksemates piirkondades on takistatud, kuna kasumlikuks käitamiseks on vajalik küllalt suur tegevusmaht, mis nõuab märkimisväärsed investeeringuid, häid logistilisi ühendusi ja piisavalt oskustööjõudu. Tallinnas asuvad väärtusahelate juhtettevõtted ning teadmus- ja tehnoloogiamahukamad majandusvaldkonnad. Maapiirkondades ja väikeasulates läheb elu järjest keerulisemaks – tööstusettevõtted kolivad ära, sest oskustööjõudu on vähe ning seda ei ole võimalik täiemahuliselt tehnoloogiaga asendada; seal domineerib lihtsam ning vähenõudlikum töö. Ääremaad muutuvad sisuliselt maardlateks.

An aerial photograph of a city, likely Tallinn, Estonia, taken from a high vantage point. The foreground is dominated by the dark, reflective glass facade of a modern skyscraper, which shows distorted reflections of the surrounding city and sky. To the left, another glass building is visible, reflecting the cityscape. In the middle ground, a tall, light-colored building with many windows stands out. The background shows a dense urban area with various buildings, a prominent church spire, and a body of water (the Baltic Sea) under a hazy sky. The text is overlaid on the lower left portion of the image.

Tootmises ja elukorralduses toetutakse suurt
tegevusmahtu nõudvatele tehnoloogiatele ning
kohanemine ökoloogilise survega on aeglane.

TUGIPOLIITIKA VALIKUD

- › Juhitud kahanemine, taristu vähendamine vastavalt elanike arvu vähenemisele, tehnoloogilised lahendused teenuste osutamisel (e-teenused, pakiautomaadid, telemeditsiin).
- › Tsentraliseeritud riigihaldus, kohalike omavalitsuste vähene autonoomia, välja arvatud Tallinn.
- › Ühetaoline, regionaalsete eelistusteta ettevõtluspoliitika.
- › Kohtadele suunatud poliitikate asemel investeeritakse inimestesse (*target people, not places*), elanike ümberasumise toetamine.

VÕIMALUSED

- + suur tegevusmaht ja majanduskasv Harjumaal (vähemal määral Tartus ja Pärnus) suurendab Eesti rahvusvahelist konkurentsivõimet
- + innovatsiooniks vajalik mitmekesisus
- + tihe integratsioon Lõuna-Soomega, Talsinki teke

RISKID

- muu Eesti ilmajäetuse süvenemine, võimaluste puudus ja heitumine, poliitiline sulgumine
- segregatsioon, pinged ja sotsiaalsed kontrastid nii pealinnas kui ka Eestis tervikuna
- Eesti loodusvarade väärindamine ei pruugi olla optimaalne
- maapiirkondade tööstusettevõtted hääbuvad, säilib vaid lihtsam töö

HARJUMAA

- › Harjumaal elab üle poole Eesti elanikkonnast.
- › Kasvab elukallidus ja liiklusummikud.
- › Probleemiks saab suurenev segregatsioon ja ebavõrdsus.

IDA-VIRUMAA

- › Stsenaarium ei ole piirkonnale soodne.
- › Jätkub tööstuse ja energeetika taandumine, elanikkond aina vananeb ning suureneb väljaränne.
- › Piirkonnast lahkuvad viimasedki haritud eesti pered ja riigigümnaasiumid muudetakse jälle kakskeelseks.
- › Kaevandustasudest ja tööjõumaksudest ilma jäänud vaesunud omavalitsused püüavad kohandada kooli- ja lasteaiahooneid vanadekodudeks.

TALSINKI

Tallinna ja Harjumaad ning Helsingit ja Lõuna-Soome läänis asuvat Uusimaad hõlmava piirkonna tihedale integreerumisele pani aluse Tallinna-Helsingi tunnel. Välja on kujunenud Skandiinaavia tasandil konkurentsivõimeline keskus, mis võistleb Stockholmi ja Kopenhaageniga suurte välisinvesteeringute ning talentide pärast. Ühiselt osutatakse avalikke teenuseid, nagu teedevõrk ja ühistransport, mis on tõstnud teenuste kvaliteeti. Talsinki toimel kiireneb piirkonna majanduskasv ning vahe teiste Eesti piirkondadega üha suureneb.

KESK-EESTI

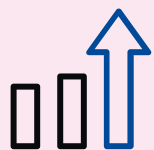
- › Kesk-Eesti lõheneb kaheks: Tapa-Rapla ja Paide-Rakvere raudteede ja kiirteede lähedaste linnade rahvaarv kasvab, neist saavad Tallinnas tööl käivate inimeste eeslinnad-magalad, maakondade äärealade asustus jääb väga hõredaks.
- › Põllumajandustoodang kasvab, kohapealset väärindamist on vähe.

LÄÄNE-EESTI

- › Suur-Tallinna stsenaariumi jätkumine on üldiselt soodne.
- › Rail Baltic on muutnud Pärnu Tallinna ja Riia eeslinnaks.
- › Suvemaja suursaartel saab eliidi tunnuseks.
- › Jätkub ressursside – puidu, vilja, turba ja kivi väljavedu; investeeringuid tootmisse on spetsialistide nappuse ja kapitalipuuduse tõttu vähe.

LÕUNA-EESTI

- › Areng keerleb Tartu ümber: tarkvaratootjad, kõrgharidus ja tervishoid pakuvad jätkuvalt töökohti.
- › Kuivõrd juurdepääs on ikka kehv, takerdub palgakasv ja kinnisvaraarendus.
- › Väljaspool Tartu tunniajast tagamaad jääb elanikke üha vähemaks.

Stsenaarium „Kasvukeskuste Eesti“

KASVUKESKUSTE EESTI

Märksõnad: jõuline kasvukeskustepõhine regionaalpoliitika, regioonikeskustesse koondumine, piirkondade suurem autonoomia, materiaalsete väärtuste domineerimine, ühtlasem asustussüsteem ja vähenev ebavõrdsus.

Tehnoloogilised uuendused tööstuse automatiseerimisel, hajusenergeetikas ning liikumisvõimaluste osas muudavad asukoha ja tegevusmahu vähem oluliseks. Laieneb paindlik väiketootmine nii töötlevas tööstuses kui ka energeetikas, mis toetab piirkondlikke ankurtööandjaid ning loob töökohti. Stsenaariumi tõuketeguriks on

pealinnaregiooni elukalliduse kiire kasv ja elukeskkonna halvenemine – ummikud, pendeldamisele kuluv aeg, õhu kvaliteet –, aga ka kõrgema keskmise vanusega eelistatav rahulikum elulaad kui uus mood. Elanikkond koondub küll edaspidigi linnadesse, kuid see toimub suuremate maakonnalinnade tööturualade piires. Kohalike ressursside ja kasvava teadmusbaasi pinnalt tekib lisaks Harju- ja Tartumaale 4–6 tugevalt spetsialiseerunud ning globaalselt eksportivat atraktiivsete elu- ja töökohtadega regiooni, kus on ka toetav kohalik tehnoloogiaõpe. Majanduslik ja poliitiline stabiilsus on tagasi meelitanud suure hulga varasemalt välja rännanud. Pealinnaregiooni rahvaarvu ja majandusliku osakaalu kasv pidurdub.

Majanduses ja elukorralduses toetutakse hajutatud paiknemist ja väikest tegevusmahtu võimaldavatele tehnoloogiatele ning kohanemine ökoloogilise survega on aeglane.

TUGIPOLIITIKA VALIKUD

- › Piirkondlike arengueelduste ja baastaristu (kiire internet, tark elektrivõrk) väljaarendamise toetamine.
- › Regionaalsel tasandil on suurem otsustusõigus, kohalike omavalitsuste suurem finantsautonoomia, maakonnapõhised kohalikud omavalitsused.
- › Piirkondlikud ühendused kasvukeskustega, head transpordiühendused välismaailmaga, k.a regionaalsed lennujaamad.
- › Euroopa struktuuritoetuste osas antakse eelis pealinnavälistele regioonidele (Eesti jagamine kaheks NUTS2 piirkonnaks).
- › Eluaseme- ja investeeringulaenu riigipoolne garanteerimine väljaspool suuremaid linnu.

VÕIMALUSED

- + ressursside tõhus väärindamine
- + Tallinnas leevenevad urbaniseerumisega kaasnevad probleemid
- + elanikkond jaguneb territooriumi mõttes ühtlasemalt, parem valmisolek hädaolukordadeks

RISKID

- spetsialiseerumisest tulenev haavatavus – kui olud muutuvad konkreetsele sektorile ebasoodsaks, läheb kehvasti tervel regioonil
- suuremahuline regionaalpoliitika on kallis ja tulemus ei ole tingimata garanteeritud
- uued töökohad kasvukeskustes ei tarvitse lahendada kohaliku tööhõive probleeme, sest ettevalmistus ei pruugi olla piisav ning inimesed võivad elada kasvukeskustest aegruumiliselt liiga kaugel

HARJUMAA

- › Elanikkonna kasv aeglustub, Tallinna elanike arv moodustab alla poole Eesti rahvastikust.
- › Tallinn kui finants-, äriteenuste, IKT ja peakorterite keskpunkt ning välismaise oskustööjõu ligiõmbekeskus.
- › Leevenevad urbaniseerumisega kaasnevad probleemid.

IDA-VIRUMAA

- › Kasutab ära tugevat tööstustraditsiooni ja kogunenud teadmust.
- › Tootmine keemiatööstuses kestab edasi, on lisandunud uute maavarade kaevandamine ja töötlemine – kuumaks teemaks on graptoliitargilliit ehk mudakivi, millest toodetakse uusi akumetallesid.
- › Narva-Jõesuu rand on hotelle ja villasid täis ehitatud – Põhjala Riviera kaubamärk on tööle saanud.

KESK-EESTI

- › Vahepealset langusest on üle saadud ning investeeringud biomajandusse on tööhõivet kasvatanud.
- › Piirkond on energiasõltumatu, suudab pakkuda head ja soodsat elukeskkonda, nii et tööstustootjate jaoks on see esmane valik, et pageda Tallinna ja Harjumaa kõrgete kinnisvarahindade eest.

LÄÄNE-EESTI

- › Lääne-Eesti biomajanduse strateegia saab reaalse sisu ja aastal 2035 ei veeta enam peaaegu midagi välja töötlemata – sinne ökoloogiliselt puhas toit on leidnud turu Euroopa ja Aasia suurlinnades, puidust ja muust biomassist „keedetakse“ biokütuseid; meres on arvukalt vetikate ja karpide kasvandusi.
- › Hästi läheb laevaehitusel – uus merendus-energiasektor vajab varustus- ja hoolduslaevu.
- › Turism areneb omasoodu: ajutisi elanikke tuleb juurde ka Rail Balticu ning piirkonna lennujaamade kaudu.

LÕUNA-EESTI

- › Piirkondlikus koostöös on lisandväärtus jõudnud uuele tasemele – Tartu IT-firmad, ülikoolid ja teaduspargid täidavad hoogsalt automatiseerimise ja digiteerimise ning tootearenduse tellimusi. Tartu elukeskkond meelitab välisspetsialiste.
- › Tööstuses domineerib puidumajandus: majade, mööbli ja puidukeemia eksport.
- › Puitmaja ei ole enam ammu säästulahendus, vaid puidust ehitatakse mitmekümnekorruselisi hooneid (*mass-timber*); arendatakse ja kasutatakse puidupõhiseid komposiitmaterjale.
- › Pelletite tootmine on asendunud uue generatsiooni biokütustega.

ÖKOKAPITALISTLIK EESTI

Märksõnad: kasumi teenimine rangete ökoloogiliste normide ja nõuete tingimustes, tsentraliseeritud haldus, majandustegevuse koondumine, ühiskondlik polariseerumine nii linna-maa võtmes kui ka linnapiirkondade sees, süvenev ebavõrdsus ning hõrenev ühiskondlik sidusus.

Keskkonnasääst tähtsustub oluliselt, kuid seda olukorras, kus uued tootmistehnoloogiad ja säästlikud lahendused on kulukad ning rakendatavad vaid suure tegevusmahu korral. Kasumile orienteeritud ettevõtted on aktiivsed tekkivaid võimalusi ära kasutama, kuid tootmisüksused kerkivad üksnes suurematesse linnadesse või äärmisel juhul loodusressursside vahetusse lähedusse. Kuivõrd uued säästlikud tehnoloogiad nõuavad kapitali, mida kodumaistel ettevõtetel napib, on olulisel kohal väliskapital, mis ostab kokku kohalikke loodusvarasid.

Kuigi Eesti osaleb kõrgete ökoloogiliste standarditega tootmises, teenitakse selle pealt vähe, sest masstootmine on välisfirmade käes. Ökoloogiline nišitootmine ei ole selle stsenaariumi korral eriti kasumlik, mistõttu stsenaarium tervikuna kohalikke elanikke kuigivõrd ei soosi. Nii tootmise, transpordi kui ka elukondlik infrastruktuur, sh energeetika, on kohandatud karmidele ökoloogilistele nõuetele. Elukeskkond tervikuna on puhtam, aga ühetaolisem ja liigirikkuse mõttes vaesem. Eelistatuim elukoht on suure tõhususega linnasüdames, kus on säästlik ühistransport ning toimiv ringmajandus – jäätmeteke on viidud miinimumini. Ka teenuste arendamisel on esikohal väike keskkonnamõju. Heal järjel on tarkvaraarendus ning luuakse uusi, jätkusuutlikkusega seotud globaalseid iduettevõtteid. Teenindussektori areng toimub siiski valdavalt linnades, maapiirkondades jätkub inimeste väljavool ning suureneb tööpuudus, sest tegevuskeskkond on väikeettevõtluseks ebasoodne.

Majanduses ja elukorralduses toetutakse endiselt suurt tegevusmahtu nõudvatele tehnoloogiatele ning tugevat ökoloogist survet võetakse eelkõige ärivõimalusena.

TUGIPOLIITIKA VALIKUD

- › Tsentraliseeritud riigihaldus.
- › Investeeringud keskkonnasäästlikku tööstustaristusse, piirkondlikud maksusoodustused suurtööstustele.
- › Rahvusvaheline „Rohelise Eesti” promo.
- › Energiakindlus väga oluline, tuumajaama rajamine.
- › Riik jälgib regulatsioonide täitmist ja abistab ökoloogilises äris tegutsevaid ettevõtteid.

VÕIMALUSED

- + ökoloogiliste toodete ja teenuste eksport
- + roheline Eesti brändi loomine

RISKID

- majandus on küll keskkonnasäästlik, aga teenib valdavalt välisomanike huve
- vaatamata sellele, et tootmine saastab vähem ümbritsevat keskkonda, väheneb looduslik elurikkus
- rohepesu risk on suur
- ühiskondlik kihistumine süveneb, sest maapiirkondades domineerib lihtsam töö

HARJUMAA

- › Hästi elavad ametnikud ja nendega koostööd tegevate konsultatsioonifirmade projektitaotlusi kirjutavad spetsialistid.
- › Paldiskis käivitub biokütuste miljarditehas.
- › Enamik Tallinna soojast tuleb prügist, mida veetakse juurde Soomest.

IDA-VIRUMAA

- › Stsenaarium soosib piirkonna kasvu, osalt ka idanaabrite ja Aasia taustaga oskustöölise arvelt.
- › Tööstus on regioonis harjumuspärane ja elanikud vähem uusarenduste vastu kui mujal: kerkib mitu kummi-, tuha- ja prügitootlemistehast.
- › Narva elektrijaamades põletatakse statistikakaubanduse skeemide alusel suures kogustes kohalikku ja Venemaalt toodavat puitu.

LÄÄNE-EESTI

- › Kuigi pärnakad peaksid Rail Balticuga kiiresti Tallinna saama, on tegelikkus veidi teine: kiirrongipiletid on kallid ja sõitjaid vähe.
- › Üsna nukraks on muutunud saarte olukord – mõistliku ringmajandusliku tööstuse tarvis on seal inimesi ja materjali liiga vähe ning veokulud on suured.
- › Plastiku kasutamise piiramine paneb punkti Hiiu plastiklastrile, kui ei suudeta muutuda bioplastitootjaks.
- › Maakasutus rannikualadel intensiivistub.

KESK-EESTI

- › Linnade külje alla on kerkinud uusi hiidfarme koos biomassi töötlevate gaasigeneraatoritega.

LÕUNA-EESTI

- › Suuremate linnade ümber läheb rahvastus tihedamaks, samas kui ääremaal see hõreneb.
- › Tartust lõuna poole on rajatud tselluloositehased puidu väärimiseks.
- › Teostuvad vandenõuteoreetikute kartused: väliskapital ostab kokku suures kogustes fondidele kuuluvat metsamaad, mis istutatakse täis kiirekasvuliste geenmuundatud kaske.
- › Keskkonnanafondidest jagatavad toetused on bürokraatia tõttu või oskuste puudumisel väiketaludele kättesaamatud või lisanõudmiste tõttu mõttetud.

Stsenaarium „Ökokogukondade Eesti“

ÖKOKOGUKONDADE EESTI

Märksõnad: lokaalsem majandusmudel, säästlikud väärtused, kogukondliku elulaadi kasv, inimeselt inimesele teenuste pakkumine jagamismajanduse platvormidel, hajusenergeetika.

Keskkonnaseisundi halvenemisega kaasas käivate tagajärgede teadvustamine kutsub esile elulaadipöörde säästlikkuse suunas. Sellega kaasneb süsinikuheite, fossiilse energia ja (kaug)liikuvuse oluliselt kõrgem maksustamine. Maale kolimisest saab kasvav trend, linnade elanikkonna suurenemine pidurdub. Inimeste tarbimisharjumused on muutunud – tarbitakse vähem, kuid eelistatakse personaalsemaid ja väiksema ökoloogilise jalajäljega kaupu ja teenuseid. Eksport ja import on keskkonnatasude tõttu oluliselt vähenenud, majandusmudel on märksa lokaalsem. Valitseb tasaareng (*degrowth*) ja sissetulek inimese kohta ei kasva.

Levivad jagamismajanduse ja koostegemise mudelid. Hästi käib digitaalse teenusmajanduse käsi. Siinne looduslähedane keskkond on tarkvaraarendajatele atraktiivne. Stsenaarium soosib nišitootmist ja unikaalsust. Tööstusharudest läheb võrdlemisi hästi vaid lähiregioonidesse valmistooteid eksportivatel harudel, allhanketöö võimalused ahenevad. Kõrgete emissioonitasude tõttu on lõppenud põlevkivipõhise majanduse aeg ning olemasolev taristu seisab jõude. Elektritootmises on märksõnadeks tuul, päike ja hajus kohalik tootmine, häid hõivevõimalusi pakub biokütuste tootmine, mis on üle Eesti laialt levinud. Koos keskkonnasäästlike uusasukatega paraneb maapiirkondade elukvaliteet ning füüsiline keskkond. Osad paikkonnad arenevad selles stsenaariumis siiski enam ja mõned surevad ka välja. Kogukonna mõju suurenemine tekitab omanäolisi sotsiaalseid kooslusi, kus võivad domineerida erinevad väärtussüsteemid.

Majanduses ja elukorralduses toetutakse väiketootmist ja hajutatult elamist soosivatele tehnoloogiatele. See võimaldab senisest oluliselt säästlikumat ja loodusega kooskõlalist eluviisi.

TUGIPOLIITIKA VALIKUD

-
- › Põhiline rõhuasetus keskkonnahoiul. Enim karmistuvad kõige suurema emissiooniga valdkondade nagu energeetika, (suur)tööstuse, transpordi, põllumajanduse ja jäätmemajanduse regulatsioonid.
 - › Piirkondade suurem autonoomia, vabatahtliku tegutsemise levik.
 - › Kohalik hea liikuvus ja piirkondlikud ühendused, mikrotransport, elektrifitseeritud raudteede põhivõrk, virtuaalne liikuvus.
 - › Mikroettevõtluse ja ettevõtlike kogukondade toetamine.
 - › Toetusmeetmete piirkondlikud tingimused, Euroopa struktuuritoetuste osas antakse eelis pealinnavälistele regioonidele (Eesti jagamine kaheks NUTS2 piirkonnaks).

VÕIMALUSED

+ muutumine ökoloogilise tehnoloogia arendus- ja katsekeskuseks
+ ekspordisuhete arendamine lähiturgudega – Venemaa, Läti ja Soomega
+ hea elukeskkond; subjektiivse heaolu ja tervena elatud aastate arvu suurenemine

RISKID

– riigi majandusliku jõukuse kahanemine ja elustandardi halvenemine
– väärtustepõhine polariseerumine
– oht, et kogukonnad jäävad liialt suletuks, mis võib negatiivselt mõjutada nende majandustegevuse tasuvust

HARJUMAA

- › Hakatakse taastama vahepeal vaid elupaigaks ümber seatud suvilaalasid nende algses, toidukasvatuseks mõeldud rollis.
- › Pealinnaregiooni ökoarengute võti on ühistranspordisüsteemis: rongid, trammid ja bussid kombineerituna peatustes suunduvate jalgrattateede võrgustikuga.
- › Hästi läheb ökolahenduste iduettevõtlusel, linna- ja korteriaedade tarvikuid tootva klasteri äri õitseb.

IDA-VIRUMAA

- › Linnade ja datšade võrgustikust kujuneb omamoodi Euroopa nädisala, kus nõukaaegsest kasinuse ja hädavajaduse sunnil tekkinud bartermajandusest saab uue ökoajastu linlik-maalise eluviisi standard.
- › Elektrijaamade ja tuulikuparkide juurde on rajatud kasvuhoone- ja kalakasvatuskompleksid.
- › Uus nišš on Peterburi turgude ja supermarketite varustamine kohaliku maheköögiviljaga.

KESK-EESTI

- › Üleilmsete suundumuste, uute euronormide ja riikliku põllumajanduspoliitika tulemusel jääb suuragrofirmaid kasv seisma ning tekib juurde pere- ja elulaaditalusid, kes leiavad niši varustamiseks köögi- ja puuviljade ning muu mahetoodanguga kohalikke keskusi ja Tallinna.
- › Tuule saavad tiibadesse metsa- ja agroühistud, vahepeal üsna hõredaks jäänud külaseltse tekib juurde.

LÄÄNE-EESTI

- › Mahetootmine ja vesiviljelus saavad hoo sisse uues vormis.
- › Lisandub üksjagu uue tehnoloogia põhist ekspordile suunatud energia- ja toidutootmist, puidu- ja muu biomassi väärindamist, aga ka enam kui 200-aastase traditsiooniga spaandust ning öko- ja loodusturismi.

LÕUNA-EESTI

- › Tekib ökokogukondade paradiis: linna- ja maaseltsid, energiaühisused ja mahetoidugrupid, erivajadustega inimeste, veganite ja karnivooride kogukonnad ning ökokommuunid.
- › Ökondust veavad mitmel moel Tartu loodusteadlased ja ökoaktivistid.
- › Traditsioonilisest eluviisist inspireeritud uued ärimudelid – nt piimapukkidest inspireeritud pakirobotite tehnoloogia.

Stsenaariumide võrdlus

	SUUR-TALLINN	KASVUKESKUSTE EESTI	ÖKOKAPITALISTLIK EESTI	ÖKOKOGUKONDADE EESTI
Stsenaariumi iseloomustab	Suurtesse keskustesse koonduv (majandus) areng senise elulaadi ja majandusmudeli aeglase muutumise tingimustes.	Spetsialiseerunud piirkondlike keskuste põhine arengumudel aeglase ökoloogilise kohanemise tingimustes.	Looduskeskkonna taluvusvõimet arvestav, kuid kontsentreeritud tootmisega ekspordikeskne arengumudel.	Ökoloogilisema ja sotsiaalsema elulaadiga senisest lokaalsem ja hajutatum majandus.
Regionaalpoliitika fookus	Vähene regionaalpoliitika; negatiivsete arengute tagantjärele leevendamine.	Jõuline kasvukeskustepõhine regionaalpoliitika, mida toetavad teised poliitikavaldkonnad (<i>growth centres</i>).	Keskkonnahoid pluss energeetiliste jm loodusressursside säästlikuks kasutamiseks mõeldud investeeringud.	Väikekohtadepõhine regionaalpoliitika; rohujuureinitsiatiivi toetamine.
Valitsemise tüüp	Tsentraliseeritud riigihaldus.	Piirkondade suurem autonoomia; kasvukeskustepõhine juhtimine.	Tsentraliseeritud riigihaldus.	Piirkondade suurem autonoomia; vabatahtliku tegutsemise levik.
Regionaalne taristu	Iseregulatiivne või juhitud kahanemine; taristu vähendamine vastavalt elanike arvu vähenemisele.	Mahukad investeeringud, sh tark võrk, kiire internet; regionaalsed lennujaamad ja sadamad.	Juhitud kahanemine; investeeringud keskkonnasäästlikku tööstustaristusse.	Väikesemamahulised investeeringud; mahukaupade eksporti ei ole.
Stsenaariumi võimalused	Tugev majanduskasv tänu kõrgele efektiivsusele; tihe integratsioon Lõuna-Soomega – Talsinki teke.	Piirkondliku ressursi väärindamine; uued kohapõhised ärimudelid; parem elukvaliteet ja võrdsemalt jaotunud heaolu.	Ökoloogiliste toodete ja teenuste eksport; rohelise riigi brändi loomine Eesti kui terviku jaoks.	Inimesed elavad kauem ja õnnelikumalt; uued ekspordi lähitorud – tihedamad sidemed Venemaa ja Lätiga.
Stsenaariumi riskid	Muu-Eesti ilmajäetuse süvenemine, heitumine, äärmuslus; pinged ja sotsiaalsed kontrastid pealinnas; süvenevad keskkonnaprobleemid.	Spetsialiseerumisest tulenev haavatavus; suuremahulise regionaalpoliitika finantseerimiskasused; süvenevad keskkonnaprobleemid.	Majandus teenib väliskapitali huve; sotsiaalne kihistumine; elurikkuse vähenemine; rohepesu risk.	Riigi jõukuse ja elustandardi kahanemine; väärtustepõhine polariseerumine.

Stsenaariumide võrdlus

	SUUR-TALLINN	KASVUKESKUSTE EESTI	ÖKOKAPITALISTLIK EESTI	ÖKOKOGUKONDADE EESTI
Transpordi- poliitika	Globaalsed ühendused Tallinnast, lisaks Tallinn-Tartu maantee väljaehitamine, isiklikust autost sõltuvuse suurenemine.	Piirkondlikud ühendused kasvukeskustega, kasvukeskuste ühendused välismaailmaga, sh regionaalsed lennujaamad	„Rohelised“ ühendused Tallinnast, raudtee ja sõidukipargi elektrifitseerimine, liikuvus kui teenus, nõudepõhine ühistransport.	Kohalik liikuvus ja piirkondlikud ühendused, mikrotransport, elektrifitseeritud raudteed, virtuaalne liikuvus.
Haridus- poliitika	Ülikoolide ühendamine; regionaalsete kolledžite kaotamine; ülikoolide autonoomia teadusraha kasutamisel.	Piirkondlikud teadus- ja arendusüksused ning (tehnoloogia) õppekavad keskkhariduse baasil; üleriigiline stipendiumiprogramm kasvukeskustesse tööle asumiseks; teadusrahastus on rakenduslikum.	Põhiline teadmine tuleb sisse välisettevõtete kaudu; välisettevõtete profiilile vastavad kutsekoolid.	Keskkonnasäästuga seotud õppekavad; teadmissiire Eesti keskustest piirkondadesse.
Ettevõtlus- poliitika	Ühetaoline lähenemine üle Eesti, mis soosib vaikumisi suuremaid linnapiirkondi; ettevõtete ümberkolimise toetamine.	Toetusmeetmete piirkondlikud tingimused; maksusoodustused; Eesti jaotamine kaheks NUTS2 piirkonnaks struktuurivahendite jagamisel.	Tsentraliseeritud lähenemine; võimalikud piirkondlikud maksusoodustused suurettevõtetele; ekspordipotentsiaaliga ökoloogiliste toodete ja tehnoloogiate toetamine.	Toetusmeetmete piirkondlikud tingimused; mikroettevõtluse ja ettevõtlike kogukondade toetamine; Eesti jaotamine kaheks NUTS2 piirkonnaks struktuurivahendite jagamisel.
Energia- poliitika	Energeetika aeglane ümberkujundamine; põlevkivipõhise energiatootmise järkjärguline lõpetamine.	Kohalik hajus tootmine, mis on kombineeritud piiriüleste ühendustega.	Kontsentreeritud tootmisvõimsused; energiakindlus väga oluline; tuumaenergeetika.	Kohalik hajus tootmine.

November 2019

Arenguseire Keskus
Lossi plats 1a, 15165 Tallinn
arenguseire@riigikogu.ee
www.riigikogu.ee/arenguseire

ISBN 978-9949-9818-9-2 (trükis)
ISBN 978-9949-7410-0-7 (pdf)

Käesolev brošüür on kokkuvõte Arenguseire Keskuse regionaalse majanduse arengute uurimissuunast.

Brošüüris sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Arenguseire Keskus, 2019.
Eesti regionaalse majanduse tulevik. Stsenaariumid aastani 2035. Uurimissuuna kokkuvõte. Tallinn: Arenguseire Keskus.

Brošüüri saab alla laadida Arenguseire Keskuse koduleheküljelt:
www.riigikogu.ee/arenguseire/regionaalse-majanduse-arengud

2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027

